

Nr 532

Av herr **Hedlund m. fl.**, om *ändring av bestämmelserna rörande förvärvsavdrag för gift kvinna.*

(Lika lydande med motion nr 428 i Första kammaren)

Frågan om förvärvsavdragen för förvärvsarbetande kvinnor har i flera sammanhang varit föremål för riksdagens behandling. Genom beslut av 1960 års riksdag höjdes förvärvsavdragen för förvärvsarbetande gifta kvinnor med hemmavarande barn under 16 år. I fråga om de s. k. fasta avdragen företogs ingen höjning. Däremot höjdes det s. k. kvotavdraget i fråga om inkomst av rörelse och eget arbete från 10 procent av inkomsten, dock tillsammans med det fasta avdraget högst 1 000 kr., till 20 procent med ett högsta sammanlagt belopp på 2 000 kr. Vidare utsträcktes denna avdragsrätt från att tidigare ha gällt endast den statliga beskattningen till att gälla även den kommunala beskattningen. Det 1952 fastställda fasta avdragsbeloppet, 300 kr., bibehölls alltså oförändrat såväl för gifta kvinnor med inkomst från eget arbete eller av rörelse som i de fall då faktisk sambeskattning föreligger, då avdraget får åtnjutas på grund av att hustrun gjort arbetsinsats i mannens rörelse eller jordbruk. Reglerna ändrades dock så, att även gift kvinna med inkomst av jordbruksfastighet fick rätt till fast avdrag, men ej till kvotavdrag, och så, att rätten till fast avdrag vid faktisk sambeskattning även blev tillämplig vid den kommunala beskattningen. Genom beslut av 1962 års höstriksdag utsträcktes rätten till förvärvsavdrag även till ensamstående vårdnadshavare med hemmavarande barn under 16 år, vilka tillerkändes förvärvsavdrag efter samma grunder som för gift kvinna.

Förvärvsavdragens utformning och omfattning måste ständigt revideras. Hänsyn måste tas till bl. a. förändringar i penningvärdet och i inkomststrukturen. De olika reglerna måste avvägas på ett sådant sätt, att man får största möjliga rättvisa mellan olika berörda grupper, olika inkomstlägen m. m. De nuvarande förvärvsavdragen kan inte anses vara slutgiltiga. Allmänna förbättringar bör komma i fråga inom en nära framtid, men främst måste åtgärder vidtas för att tillgodose de grupper, som ännu inte fått en relativt skälig avdragsrätt.

Behovet av avdrag vid s. k. faktisk sambeskattning har enligt vår mening inte blivit tillgodosett i rimlig utsträckning. Det kan inte bestridas, att det särskilt inom vissa näringar, t. ex. handel, hantverk, jordbruk och trädgårds-skötsel, där s. k. familjeföretag i stor utsträckning dominerar, görs bety-

dande arbetsinsatser av gifta kvinnor, vilka således arbetar i mannens företag. Den inkomst som uppstår till följd av en sådan arbetsinsats påförs vid beskattningen mannen, men detta utgör naturligtvis inget skäl för att ej medge en avdragsrätt, som är likvärdig med den avdragsrätt, som medges kvinnan för eget arbete eller egen rörelse. Inte heller kan den omständigheten att kvinnans arbetsinsats i dessa fall med faktisk sambeskattnings ofta — men ingalunda regelmässigt — görs i relativt nära anslutning till hemmet anses vara ett skäl för sämre avdragsrätt än t. ex. i de fall då gift kvinna för annans räkning utför arbete i hemmet. Även då arbetet är förlagt i omedelbar anslutning till hemmet åsamkas merkostnader för barntillsyn m. m.

Det berättigade i en förbättrad avdragsrätt vid faktisk sambeskattnings styrkes av de statistiska undersökningar, främst inom ramen för lantbruksstyrelsens jordbruksekonomiska undersökning, som gjorts över hustrurs arbetsinsatser inom jordbruket. I den vanligast förekommande storleksklassen 10—20 ha har redovisats på 69 % av gårdarna en arbetsinsats på mer än 250 tim. per år. Bland de 31 % som redovisar ett mindre timantal ingår också gårdar där hustru saknas eller varifrån uppgifter ej kunnat erhållas. För mindre gårdar redovisas en ännu högre genomsnittlig arbetsinsats av hustrurna. Ehuru det inte är statistiskt verifierat behöver det inte betvivlas att det även inom andra näringar finns många fall då en förbättring av avdragsrätten är i lika hög grad befogad.

Trots att alltså den gifta kvinnans arbetsinsats i mannens företag i princip är fullt jämförbar med annan arbetsinsats finns för närvarande inte rätt till kvotavdrag, d. v. s. rätt till större avdrag i de fall vederbörande har hemmavarande barn under 16 år. Enligt vår mening bör en sådan rätt till kvotavdrag införas snarast möjligt. På grund av de tekniska omständigheterna måste en sådan avdragsrätt ges en något annorlunda utformning än det nu gällande kvotavdraget.

I motion till föregående års riksdag föreslogs att — i avbidan på att större erfarenheter vunnits — värdet av hustruns arbetsinsats skulle beräknas till en femtedel av mannens inkomst intill 3 500 kr. och att kvotavdrag borde medges med 20 procent av ett belopp som motsvarar en femtedel av mannens inkomst, dock högst 700 kr. eller tillsammans med bottenavdraget högst 1 000 kr. Enligt vår mening är denna nivå rimligt avvägd, och beslut bör fattas om tillämpning redan från 1964 års taxering.

Vid 1960 års beslut tillerkändes gift kvinna med inkomst av jordbruksfastighet rätt till fast avdrag med 300 kr. men fick ej rätt till kvotavdrag. Det kan inte anses vara en riktig ordning, som ger rätt till kvotavdrag om den gifta kvinnans inkomst härrör från arbete för annans räkning eller från arbetsinsats i egen rörelse men ej då inkomsten härrör från arbetsinsats i eget jordbruk. Enligt vår mening bör därför rätten till kvotavdrag utsträckas att fr. o. m. 1964 års taxering gälla även gift kvinnas och ensamstående vårdnadshavares inkomst av jordbruksfastighet.

Då det som nämnts är angeläget att förvärvsavdragen och deras utformning anpassas till utvecklingen bör en utredning angående utformningen och angelägna förbättringar i övrigt snarast komma till stånd. Härvid bör uppmärksammas att förvärvsavdragen, som tillkommit i avsikt att medge avdrag för de extra kostnader i hemmet, som föranledes av kvinnans förvärvsinsats, även framgent torde få baseras på vissa schablonregler. Någon annan metod, som ger ett skäligt och rimligt avvägt resultat, torde inte vara teknisk genomförbar.

Eftersom de nuvarande fasta avdragen har varit oförändrade sedan 1952 är med hänsyn till bl. a. penningvärdets fall samt inkomstutvecklingen och förändringar i inkomststrukturen en höjning av denna del av förvärvsavdragen synnerligen befogad. Då de fasta avdragen därjämte administrativt och från taxeringssynpunkt erbjuder väsentliga fördelar är det motiverat med en höjning till 500 å 600 kr.

Med nuvarande konstruktion av förvärvsavdragen i övrigt vore dock en ännu större höjning av bottenavdragen motiverad. Det måste nämligen antas att gifta kvinnor med relativt låga inkomster i stort sett har samma extra kostnader på grund av sitt förvärvsarbete som kvinnor med högre inkomster. En procentuellt räknat högre avdragsrätt bör därför komma i fråga vid lägre inkomster. En sådan effekt kan erhållas genom ytterligare höjning av de fasta avdragen eller genom att en höjning kombineras med en sådan skala för avdragsrätten som procentuellt räknat ger högre förvärvsavdrag vid låg inkomst än vid den inkomst där det maximala avdragsbeloppet uppnås. Den sistnämnda metoden erbjuder de bästa avvägningsmöjligheterna mellan skilda inkomstlägen, men enbart den kraftigare höjningen av de fasta avdragen kan få godtas, om det av administrativa skäl anses nödvändigt.

En fördel med en sådan utformning av förvärvsavdragen vore att den skulle vara gynnsam för deltidsarbetande. De kvinnor som berörs har hemmavarande barn under 16 år. Från både enskild synpunkt och samhällets synpunkt är det angeläget att betingelserna för deltidstjänster för dessa kvinnor förbättras. Härvid bör inte endast beskattningsfrågorna uppmärksammas, men självfallet skulle en relativt gynnsam utformning av förvärvsavdragen underlätta rekryteringen av deltidsanställda.

Enligt vår mening bör också en höjning av de maximala avdragsbeloppen komma i fråga. Det är nämligen angeläget att de förvärvsarbetande gifta kvinnorna med hemmavarande barn genom förvärvsavdrag får en skälig kompensation för de extra kostnader i hemmet som uppstår till följd av förvärvsarbetet. Givetvis är det också angeläget att avdragen anpassas till kostnads- och löneutvecklingen. En höjning av de maximala avdragsbeloppen är av dessa skäl motiverad. Vid genomförandet av en sådan höjning bör uppmärksammas att det maximala avdragsbeloppet bör uppnås vid en inte alltför hög inkomst. Med nu gällande regler för kvotavdrag, 20 procent, dock tillsammans med det fasta avdraget högst 2 000 kr., uppnås det maxi-

mala avdragsbeloppet vid en årsinkomst på 8 500 kr. En ändring som medför att det maximala avdragsbeloppet uppnås först vid en förhållandevis hög inkomst bör enligt vår mening inte komma i fråga. I det föregående har emellertid förordats att kvotavdraget bör baseras på en med stigande inkomst fallande procentuell skala. Härigenom kan även en annan konstruktion av avdraget vid dess högsta nivå komma i fråga. Som mål för höjningen av det maximala avdragsbeloppet bör dock eftersträvas en sådan effekt som erhålls, om vid nuvarande konstruktion avdragsrätten höjs t. ex. till 25 procent och högst 2 500 kr. eller till 30 procent och högst 3 000 kr.

De ändringar i grunderna för förvärvsavdragen och de höjningar av avdragsbeloppen som här förordats bör utredas snarast möjligt, endera genom särskild utredning eller genom särskilt uppdrag till allmänna skatteberedningen. Utredningsarbetet bör genomföras inom sådan tid att förslag kan föreläggas 1964 års riksdag.

Med hänvisning till vad ovan anförts hemställas,

att riksdagen måtte

I. besluta att 46 § 3 mom. kommunalskattelagen såvitt gäller 1964 års och kommande års taxeringar må erhålla följande lydelse:

Har kvinna med hemmavarande barn under 16 år haft inkomst av jordbruksfastighet eller rörelse, vari hon varit verksam i ej blott ringa omfattning, eller inkomst av eget arbete, må hon åtnjuta avdrag med 300 kronor jämte 20 procent av nämnda inkomst, sammanlagt dock högst med 2 000 kronor. Gift kvinna, som inte har hemmavarande barn under 16 år må, därest hon levt tillsammans med sin man och haft inkomst som nyss sagts, åtnjuta avdrag med 300 kronor.

Vad i föregående stycke sägs skall även gälla beträffande man med hemmavarande barn under 16 år, därest han antingen varit gift men icke levt tillsammans med sin hustru eller ock varit ogift (varmed jämställs änking eller frånskild).

Har gift man haft inkomst av jordbruksfastighet eller rörelse och har hustrun utfört arbete i förvärvskällan till ett värde av minst 300 kronor, må mannen åtnjuta avdrag med nämnda belopp. Har hustrun haft hemmavarande barn under 16 år och har hon i ej blott ringa omfattning deltagit i arbetet i förvärvskällan, må mannen utöver sagda belopp åtnjuta avdrag med jämväl 20 procent av det belopp som motsvarar femtedelen av hans inkomst av förvärvskällan, dock så att det fasta avdraget och kvotavdraget sammanlagt uppgår till högst 1 000 kronor.

Avdrag enligt detta moment sagda kommun;

II. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att frågan rörande utformning och förbättring av förvärvsavdragen skyndsamt måtte utredas samt att förslag föreläggs 1964 års riksdag i syfte att uppnå främst dels höjning av nu gällande fasta

avdrag, dels sådana grunder i övrigt att rätt till relativt högre förvärvsavdrag erhålles vid lägre inkomster, dels högre maximalt förvärvsavdrag, allt i enlighet med vad i motionen anförts.

Stockholm den 26 januari 1963

Gunnar Hedlund

Lars Eliasson

Nils G. Hansson

i Sundborn

i Skegrie

S. G. W. Wahlund

Per Svensson

Harald Larsson

i Stenkyrka

i Hedenäset

Gustaf Svensson

Gunnar Larsson

i Vä

i Luttra